

Hvernig veit ég að ég veit?¹

Áhersluatriði úr 1. kafla

Hugtök

vísindi
vísindaleg aðferð
huglægni
iðnbyltingin
félagsfræði
sjónarhóll félagsfræðinnar
pósítífismi
stöðugleiki
hreyfiafl
félagslegur Darwinismi
kjörgerð
Verstehen
yfirlýst virkni
dulin virkni
skaðvirkni
samheldni
átök
tesa
andtesa
sýntesa
díalektísk efnishyggja
framleiðsluöflin
framleiðsluafstæðurnar
menningarþýðandi
gildismat
tákn
táknræn samskipti
hinn mikilvægt einstaklingur
skilgreining á aðstæðum
köllun
gildismat
etnómepódalógía- eða Etnó
kenning
félagsskerfi
hið félagslega öryggisnet
félagsmótun
félagslegt taumhald
félagsfræðilegt innsæi
upplýsingarstefnan
viðmið
gildi
póstmóðernistmi
nauðhyggja

---

¹ Sleppa bls. 135-136, 169-189, 208-213 og 218–230.

egóismi

veruleikasinnar

Mannanöfn

Rene Decartes

Auguste Comte

Herbert Spencer

Émile Durkheim

Talcott Parsons

Karl Marx

Friedrich Engels

Goerge Wilhelm Friedrich Hegels

C. Wright Mills

Max Weber

George Herbert Mead

Anthony Giddens

Kenningar

Samvirknikenning

Átakakenning

Samskiptakenning

ETNÓ

Rannsóknir

Rannsókn á sjálfsvígum

Rannsókn á Kalvínistum

Atriði sem nemendur eiga að kunna eftir að hafa lesið kaflann:

1. Kunna skil á helstu brautryðjendum og framlagi þeirra til tiltekinnar kenningar í félagsfræði.
2. Geta útskýrt hvað eru vísindi og af hverju félagsfræðin er vísindagrein.
3. Geta útskýrt hina vísindalegu aðferð og tengsl hennar við tilraunir.
4. Geta útskýrt til hvers kenningar eru notaðar í vísindum.
5. Geta útskýrt etnóméþóðalógía, og hvernig hún gagnrýnir „gömlu” kenningarnar í félagsfræði.
6. Geta útskýrt póstmóðernistmann, og hvernig hann gagnrýnir hinar kenningarnar í félagsfræði.
7. Geta útskýrt sjónarmið veruleikasinna

Áhersluatriði úr 2. Kafla

Hugtök

yfirlýst virkni

dulin virkni

skaðvirkni

samheldni

viðmið

gildi

félagslegt taumhald

viðgjöld – umbun / refsing

kynferði

tákn

frávik

hið félagslega öryggisnet
félagsmótun
fræðilegt vandamál
félagslegt vandamál

Mannanöfn

Émile Durkheim
Robert Merton
Albert Cohen
R.A. Cloward og L.E. Ohlin

Kenningar

Samvirknikenning
Siðrofskenning

Rannsóknir

Albert Cohen – rannsókn á menningu afbrotagengan
R.A. Cloward og L.E. Ohlin – rannsókn á afbrotagengum

Atriði sem nemendur eiga að kunna eftir að hafa lesið kaflann:

1. Geta útskýrt samvirknikenninguna, kunna helstu hugtök og lykilsurningu og geta beitt henni á kynferði, kynþætti og stéttaskiptingu.
2. Geta útskýrt hvað félagslegt taumhald er og hvernig það virkar.
3. Geta útskýrt til hvers reglur eru í samfélaginu.
4. Geta útskýrt kenninguna um siðrof og gert grein fyrir rannsókn um frávík
5. Kunna skil á hugmyndum Durkheims um virkni frávika í samfélaginu.

Áhersluatriði úr 3. Kafla

Hugtök

Átök
gæði
tesa
andtesa
sýntesa
díalektísk efnishyggja
apartheid
félagslegt innsæi
kynferðið
kyn
kynhyggja
kynjamismunun
femínistar
rasismi
handrit
furring
hið félagslega eðli vinnunnar
félagsleg mismunun
opin lagskipting = stéttaskipting
lokuð lagskipting = erfðastétt
áunnin félagsleg staða / áskipuð félagsleg staða

mælistika á stétt - K. Marx og M. Weber

stéttarvitund

falsvitund

táknræn samskipti

stétt

hugmyndafræði

falsvitund

stéttarvitund

stimplun

framabraut frávika

niðurlægingarathöfnin

niðurlægingarferlið

frávikaverlið

strætisglæpir

altæk stofnun

Mannanöfn

Karl Marx

Max Weber

William J. Chambliss

Howard Becker

Edwin Lembert

Evring Gofman

William J. Chambliss

Kenningar

Átakakenning

Kenningin um firringu

Rannsóknir

Howard Becker - Rannsóknin á því að verða háður hassi

William J. Chambliss - Rannsókn á töffurum og dýrlingum

Atriði sem nemendur eiga að kunna eftir að hafa lesið kaflann:

1. Geta útskýrt félagslega mismunun og þær myndir sem hún tekur.
Geta gefið dæmi s.s. um erfðastétt og stéttaskiptingu.
2. Geta útskýrt hvernig fólk flyst á milli stétta og hvað það er sem ræður félagslegum hreyfanleika.
3. Geta gert grein fyrir muninum á mælistikum Marx og Webers á stéttir.
4. Geta útskýrt kynhyggju og rásisma (sem hugmyndafræði) og hvernig slík hugmyndafræði viðheldur og styður ákveðið fyrirkomulag í samfélaginu.
5. Geta gert grein fyrir í stuttu máli hvernig átakakenningar útskýra kynferði, kynþætti og stéttaskiptingu.
6. Geta útskýrt kenninguna um stimplun og gert grein fyrir rannsókn um frávik þar sem henni var beit.
7. Geta útskýrt samvirknikenninguna, kunna helstu hugtök og lykilsþurningu og geta beitt henni.
8. Geta útskýrt átakakenninguna, kunna helstu hugtök og lykilsþurningu og geta beitt henni.
9. Geta útskýrt samskiptakenninguna, kunna helstu hugtök og lykilsþurningu og geta beitt henni.

Áhersluatriði úr 4. kafla

Hugtök

samskipti

táknræn samskipti

tákn

skilgreining á aðstæðum

félagsleg staða

samtalsopnari

sjálfið

félagsmótun

spegilsjálfið

líkamstjáning/samskipti án orða

skilgreining á aðstæðum

Verstehen

týpur á vettvangi

að fara í hlutverk annarra

hinn mikilvægi einstaklingur

væntingar frá fjöldanum

viðmiðurnarhópur

ég vil / mig langar

viðmið

opinbert afskiptaleysi

leikritakenningin

handrit

framhlið/bakhlið

mótleikari

gríma

útskýring

réttlæting

niðurlægingarathöfnin

kostgangarar

samtalsopnari

samtalslokun

menningarkimi afbrota

frávik

viðmið

gildi

viðgjöld - umbun/ refsing

félagslegt taumhald

orsakatengsl

Chicago-skólinn

borgarfélagsfræðin

siðrof

stimplun

framabraut frávika

niðurlægingarferlið

frávikaferlið

tákn

Mannanöfn

Gísli Pálsson
Peter Berger
Charles Horton Cooley
George Herbert Mead
Erving Goffman
Edwin H. Sutherland
Walter B. Miller
David Matza
Aaron V. Cicourel

Kenningar

Kenning G. H. Mead um sjálfið
Kenningin um spegilsjálfið
Kenningin um menningarlegt arfgengi
Leikritakenningin
ETNÓ

Rannsóknir

Walter B. Miller - Rannsókn á menningu lágstéttardrengja sbr. Verstehen

Atriði sem nemendur eiga að kunna eftir að hafa lesið kaflann:

1. Geta lýst þýðingu táknrænna samskipti fyrir fólk.
2. Geta gert grein fyrir því hvað tákn eru mikilvæg og hvernig þau eru notuð á margbreytilegan hátt í samskiptum.
3. Geta lýst því hve túlkun í hlutverki getur verið margbreytileg.
4. Geta útskýrt leikritakenningu E. Goffmans um samskipti og tæknina til að bjarga sér við erfiðar aðstæður.
5. Vita hvað er *sjálf* og geta útskýrt hvernig það og *persónuleikinn* verða til við félagsmótun.
6. Geta útskýrt kenningu H. Cooleys um spegilsjálfið.
7. Geta útskýrt kenningu G.H. Meads um hvernig sjálfið verður til.
8. Geta gert grein fyrir í stuttu máli hvernig samskiptakenningar útskýra kynferði, kynþætti og stéttaskiptingu.
9. Geta útskýrt kenninguna um menningarlegt arfgengi frávíka og gert grein fyrir rannsókn um frávik þar sem henni var beit.
10. Geta gert grein fyrir gagnrýni D. Matza á frávikakenningar.

Áhersluatriði úr 5. kafla

Hugtök

Megindlegar rannsóknir
Eigindlegar rannsóknir
Verstehen
huglægur veruleiki
opnar spurningar
lokaðar spurningar
samskiptakenning
djúpvíðtöl
vettvangsrannsókn
athugun án þátttöku

þátttöku athugun
hliðverðir
staðsetning rannsakandans
lyklun (eða kóðun) djúpvíðtala
tæknileg álitamál

Mannanöfn

Howard Becker
Max Weber
Barrie Thorne
Dobash og Dobash
Ann Oakley
Howard Becker
Kristín Loftsdóttir
Erving Goffman

Rannsóknir

1. Rannsókn á konum sem búna við heimilisofbeldi
2. Rannsókn á væntanlegum mæðrum í Bretlandi
3. Rannsókn á samskiptum starfsfólks og sjúklinga á geðsjúkrahúsi
4. Leikrit kynjanna

Áhersluatriði úr 6. kafla

Hugtök

Megindlegar rannsóknir
Eigindlegar rannsóknir
Samvirkni kenning
Átakakenning
mælanlegar félagslegar staðreyndir
hugreynd
breyta
frumbreyta
kynbreyta
aldursbreyta
fylgibreyta
orsakatengsl
könnun
viðföng
viðhorf
úrtak
þýði
svarhlutfall
tilraun
óbeinar heimildir
frumgögn
blönduð tækni

Mannanöfn

Peter Townsend

George Gallup

Philip Zimbardo

Rannsóknir

1. Tilraunafangelsið
2. Könnun á fátækt á Bretlandseyjum

Áhersluatriði úr 7. kafla

Hugtök

tölfræði

ályktandi tölfræði

normal dreifing

miðsækni

meðaltal

miðtala

tíðasta gildið

skekkt dreifing

súlurit

stöplarit

orsakatengsl

frumbreyta

fylgibreyta

tvíbreytutengsl

tegundir breyta = 4 tegundir

Áhersluatriði úr 8. kafla

Hugtök

aðferðarfræði

rannsóknarferlið

rannsóknaraðferðir félagsfræðinnar

rannsóknarferlið (10 þrep)

tilgáta

frumgögn

óbeinar heimildir

eigindleg rannsóknarhefð = ER

megindleg rannsóknarhefð = MR

tölfræðilegar upplýsingar

viðmið í vísindum

algildi

sameign

ósérdrægni

skipulögð efahyggja

mælistika á gæði rannsóknar

áreiðanleiki

réttmæti

alhæfanleiki

tæknileg vandamál við framkvæmd félagsfræðirannsóknar

hlutlægni

Hawthorne-áhrifin

hlutlægni

siðfræðileg vandamál við framkvæmd félagsfræðirannsóknar

Tearoom trade

Mannanöfn

Robert Merton

Howard Becker

Philip Zimbardo

Elton Mayo

Albert Reiss

Laud Humphrey

C. Wright Mills

Rannsóknir

1. Tilraunin í Hawthorne-deild Western fyrirtækisins
2. Tilraunafangelsið
3. Rannsókn á samskiptum lögreglu og almennings
4. Rannsóknin á hommum í Bandaríkjunum